

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Centrum školského managementu

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Příčiny inovací ŠVP v základních uměleckých školách

Causes innovation school education program in basic schools of art

Michaela Fišerová, dipl. um.

Vedoucí práce: PhDr. Václav Trojan, Ph.D.
Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: Školský management

2017

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Příčiny inovací ŠVP v základních uměleckých školách vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 18. dubna 2017

.....

podpis

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Václavu Trojanovi, Ph.D. za jeho cenné rady, vstřícnost a trpělivost při vedení mé práce.

ANOTACE

Cílem bakalářské práce je zjistit prostřednictvím kvalitativní obsahové analýzy dokumentů komparativního charakteru, tedy inspekčních zpráv sledovaných škol, výročních zpráv ČŠI a dále pak dotazníkovým šetřením, v jakých případech a jak často dochází ke změnám ve vzdělávacích dokumentech základních uměleckých škol na celém území České republiky. Dále se práce zabývá způsoby, jakými školy vyhodnocují stav svého školního vzdělávacího programu (ŠVP) a dotýká se i společných problémů, které sledovaným školám tvorba tohoto dokumentu přinesla. Práce se také zaměřuje na míru ovlivnění četnosti inovací jejich ŠVP v souvislosti s existencí konkurenčních uměleckých škol v jejich blízkém okolí.

KLÍČOVÁ SLOVA

základní umělecká škola, rámcově vzdělávací program, školní vzdělávací program, kurikulární reforma, koordinátor, inovace, analýza

ANNOTATION

Aim of this work is to determine through the qualitative content analysis of the documents of comparative nature, meant are the inspection reports of the monitored schools, and the annual reports of ČŠI and so the questionnaire survey, in which cases and how often it comes to changes in educational documents of art schools throughout the Czech Republic. The thesis also deals with the ways in which schools assess the state of their School Education Program (ŠVP) and also covers common problems that came with making of this document to monitored schools. The work also focuses on the extent of the impact of frequency of innovation of the ŠVP regarding of the existence of competitive art schools in the neighborhood.

KEYWORDS

Framework Educational Programme, School Educational Programm, Elementary Art School, Innovation, Curriculum Reform, Analysis, Coordinator

Obsah

1	Úvod.....	8
	TEORETICKÁ ČÁST.....	9
2	Hudební školství v druhé polovině 20. století.....	10
2.1	Lidové školy umění – vznik 1961	10
2.2	Učební osnovy – vznik 1965	12
3	LŠU – ZUŠ a rok 1989 v ČR.....	14
3.1	Základní umělecké školy	14
3.2	Legislativní změny po roce 1990.....	15
3.3	Financování školské soustavy	16
3.4	Smysl a cíle reformy	16
3.5	Rámcový vzdělávací program ZUV	17
3.6	Způsob realizace reformy – Projet Pilot ZUŠ	18
4	Současný systém základního uměleckého školství.....	20
4.1	Školní vzdělávací program	20
4.2	Školní vzdělávací program – práce koordinátora	22
5	Změny v ŠVP a jejich příčiny	24
5.1	Změna ředitele školy, změna vyučujícího studijního zaměření.....	25
5.2	Vznik nového oboru, studijního zaměření.....	25
5.3	Nepochopení podstaty reformy	26
5.4	Chybí zkušenosti s tvorbou ŠVP	26
5.5	Chybí kolektivní spolupráce	26
5.6	Impulz ke změnám ŠVP od ČŠI.....	27
5.7	Změny v RVP na základě legislativní úpravy	28
	EMPIRICKÁ ČÁST.....	29
6	Příprava výzkumu	30
6.1	Formulace problému výzkumu	30
6.2	Formulace výzkumných předpokladů	31
6.3	Charakteristika výzkumného vzorku	31
7	Metody výzkumu	34
7.1	Kvalitativní obsahová analýza dokumentů komparativního charakteru.....	34
7.2	Dotazníkové šetření	34
8	Výsledky výzkumu	36
8.1	Popis zpracování a záznam průběhu výzkumu.....	36

8.2	Interpretace výsledků.....	36
8.3	Shrnutí výsledků výzkumného šetření.....	50
9	Závěr	52
10	Seznam použitých zkratek	54
11	Seznam použitých informačních zdrojů.....	55

1 Úvod

„Smyslem základního uměleckého vzdělávání je nejen poskytnutí základů uměleckého vzdělání v jednotlivých uměleckých oborech, ale především pěstování potřebných vlastností a žádoucích životních postojů žáků prostřednictvím vlastní tvorby a setkávání se s uměním.“
(RVP ZUV, 2010, s. 6)

Smyslem mé bakalářské práce je rozkrýt problematiku příčin inovací ŠVP na základních uměleckých školách a pojmenovat problémy s tímto procesem spojených. Na základě studia literatury a výzkumného šetření tato práce nastíní, jaké postupy školy při inovacích tohoto dokumentu volí a jaké problémy školám tvorba ŠVP přinesla.

Práce je rozdělena do dvou částí – teoretické a praktické. Teoretická část práce mapuje vývoj českého základního uměleckého školství v druhé polovině 20. století a to ve dvou etapách - etapě socialistického školství a porevolučního školství. Dále se zabývá důležitým mezníkem ve vývoji uměleckých škol a to kurikulární reformou a možnou příčinou změn v kurikulárním dokumentu ŠVP.

Výzkumná část práce se věnuje samotným příčinám změn v ŠVP prostřednictvím výsledků inspekčních zpráv České školní inspekce (ČŠI), výročních zpráv ČŠI a výsledků dotazníkového šetření. Výzkumným vzorkem bakalářské práce jsou ředitelé vybraných 38 základních uměleckých škol z celé České republiky, které nabízejí všechny čtyři vzdělávací obory (hudební, výtvarný, taneční a literárně - dramatický) a v kterých byla současně provedena v letech 2014-2017 kontrola ČŠI. Výzkum si klade za cíl zjistit, zda tvorba ŠVP přinesla školám a jejich tvůrcům výzvy, či naopak problémy a jakým způsobem tento dokument vyhodnocují a inovují.

V rozporu s demografickou křivkou má počet žáků základních uměleckých škol stoupající tendenci. Na školy je vyvíjen větší tlak a jsou zvyšovány nároky. Aby tyto školy obstály v silné konkurenci, musí zaujmout a nabídnout mladé generaci smysluplné využití volného času. Jak bylo výstižně vyjádřeno již v 19. století: *„... úmyslným tvořením nebo konáním, jehož výsledek nad jiné výtvořiny a výkony vyniká jistou hodnotou již při pouhém nazírání a vnímání, tj. hodnotou estetickou.“* (Otto, 1890, sv. 26, s. 170)

TEORETICKÁ ČÁST

První, teoretická část práce se zabývá vývojem českého základního hudebního školství v druhé polovině 20. století. Zaměřuje se na důležité mezníky, jako je zestátnění původně soukromých hudebních škol, na inovace školského zákona a s ním spojené dopady na umělecké školství a v neposlední řadě zachycuje vývoj reforem a s nimi spojený vývoj učebních osnov a plánů, kterými umělecké školství prošlo.

2 Hudební školství v druhé polovině 20. století

Druhá polovina 20. století je zpočátku silně ovlivněna atmosférou konce druhé světové války a především osvobozením naší vlasti Sovětskou armádou v květnu 1945. Vytváří se nové společenské vztahy mezi obyvateli, nové mezinárodní vztahy především se zeměmi východní Evropy, zejména se SSSR. Budovatelský příklon dal směr našemu školství jak ve výstavbě nových škol, vzniku nových oborů tak i v obsahové náplni a celkové struktuře školství. (Gregor a Sedlický, 1990, s. 110)

V 50. letech byly postupně všechny do té doby soukromé i městské umělecké školy zestátněny a od tohoto data byly řízené a metodicky vedené centrálně ministerstvem školství. Na základě zákona o jednotné soustavě a organizaci uměleckého školství byly tyto školy přejmenovány na lidové školy umění. (Karpjuková, 2015, s. 22)

2.1 Lidové školy umění – vznik 1961

Důležitým mezníkem pro umělecké vzdělávání byl 15. prosinec roku 1960, kdy vstoupil v platnost nový školský zákon č. 186 Sb., podle kterého byla zajištěna organizace uměleckého školství tak, že jednotlivé stupně a druhy škol na sebe logicky začaly navazovat a vláda tím mimo jiné potvrdila důležitost estetické výchovy pro rozvoj naší socialistické společnosti. (Harvařík, 1966, s. 6-7)

Jak Harvařík (1966, s. 7) dále píše, od 1. září 1961 se názvy dosavadních základních hudebních škol a základních výtvarných škol proměnily v jednotný zastřešující název lidové školy umění (LŠU), které vyučovaly všechny obory v podobě, jakou ji známe i nyní. Tedy obory hudební, výtvarný, taneční a dramatický.

Cílem těchto lidových škol umění bylo komplexně vychovávat mládež v několika oborech estetické výchovy v jedné instituci, rozvíjet nadání žáků, posilovat a rozvíjet hudebnost nejširších vrstev formou zájmového studia. (Gregor a Sedlický, 1990, s. 113)

Lidové školy umění spojují jednotlivé umělecké disciplíny do té doby separované a podle Harvaříka (1966, s. 7) mají lidové školy umění sloužit především k umělecké výchově mládeže, ale postupně budou pronikat i mezi řady pracujícího lidu.

§ 22 (Zákon č.186/1960 Sb.) zmiňovaného školského zákona právně vymezuje lidové školy umění takto:

(1) Rozvoj kultury v socialistické společnosti vyžaduje i bohaté rozvinuté osobitých vloh, schopností a nadání každého jednotlivce. Tomu účelu slouží i lidové školy umění, které přispívají k rozkvětu lidové umělecké tvořivosti a pomáhají zvyšovat výchovný vliv umění.

(2) Lidové školy poskytují nadané mládeži navštěvující školy a odborná učiliště a pracujícím základy odborného vzdělání v oborech umění; zvláště nadané žáky připravují k dalšímu odbornému uměleckému vzdělávání.

(3) Délku studia na lidových školách umění stanoví ministerstvo školství a kultury.

Hudební obor (HO) měl za úkol podchytit a rozvíjet nadané žáky, rozvíjet je v daném uměleckém oboru a vychovávat tak nadšené amatéry. (Harvařík, 1966, s. 11)

Úkolem **tanečního oboru** (TO) bylo připravovat pohybově nadané žáky pro neprofesionální taneční soubory a tělesa.

Posláním **výtvarného oboru** (VO) bylo rozvíjet výtvarné nadání, vychovávat žáky k lásce a porozumění pro výtvarné umění a estetické hodnoty lidské práce, pěstovat „*mysl pro krásu života a přírody.*“ (Harvařík, 1966, s. 17)

Literárně - dramatický obor (LDO) umožňoval žákům, aby rozvíjeli své schopnosti v tvořivé slovesné a divadelní práci. „*Rozvojem tvořivých schopností a dovedností žáků vychovává recitátory, vypravěče a divadelní či loutkářské ochotníky připravené k tvořivé amatérské činnosti a ke kulturní práci.*“ (Harvařík, 1966, s. 21)

Krom těchto specifických úkolů měly lidové školy rozvíjet vlohy a nadání jednotlivců, ale také komplexně vychovávat mládež nejen ve velkých městech, ale i na venkově a tím umožnit nadaným dětem přístup ke vzdělání v uměleckých oborech. A jak se dále zmiňuje Harvařík (1966, s. 7), naše umělecké školství se počtem škol v poměru k počtu obyvatel řadí k nejvyspělejším na světě. A to zvláště svou organizací od zájmového, přes střední až po vysoké umělecké školy.

První polovině 80. let přinesla změny školská reforma. Výsledkem byl nový Školský zákon č. 29/1984 Sb., ze dne 22.3.1984, který LŠU právně vymezuje takto:

§ 6a (1) Základní umělecká škola poskytuje základy vzdělání v jednotlivých uměleckých oborech a připravuje pro studium učebních a studijních oborů ve středních školách uměleckého zaměření a v konzervatoři, připravuje také odborně pro studium na vysokých školách s uměleckým zaměřením.

§ 6a (2) V základních uměleckých školách se mohou zřizovat oddělení hudební, taneční, výtvarná a literárně dramatická nebo některá z nich.

§ 6a (3) Základní umělecká škola organizuje studium určené převážně pro žáky základní školy; může též organizovat studium pro dospělé.

§ 6a (4) Ministerstvo stanoví vyhláškou podrobnosti o organizaci studia v základních uměleckých školách.

2.2 Učební osnovy – vznik 1965

Čtyři roky po založení lidových škol umění vznikají první učební osnovy. Tyto osnovy a studijní pokyny schválilo Ministerstvo školství České socialistické republiky a vypracoval je Výzkumný ústav pedagogický. Učební plán stanovuje rozsah, obsah, formy a metody výuky. Ministerstvo v téže době schvaluje učebnice, učební texty a jiné učební pomůcky využívané LŠU k výuce. (Karpjuková, 2015, s. 23)

Zajímavé je, že Harvařík (1966, s. 33) popisuje učební plány jako rámcovou směrnici, která umožňuje tvůrčím umělecko-pedagogickým způsobem přizpůsobit jednotlivým žákům podle individuálních vloh, nadání a píše žáků.

Od školního roku 1980/1981 byla zahájena výuka dětí v přípravné hudební výchově od šesti let věku. Dle učebních osnov Ministerstva školství České socialistické republiky (MŠČSR) v roce 1984 „... přípravu k vlastnímu studiu na hudebním oboru LŠU představuje přípravná hudební výchova, kde se hravým způsobem ověřují a upevňují předpoklady a zájem žáků pro toto studium a v instrumentálních, nebo pěveckých skupinách zjišťuje oprávněnost volby hlavního předmětu podle osobitých vloh a fyziologických dispozic žáků.“ (učební osnovy MŠČSR, 1984)

Ministerstvo školství České socialistické republiky vydalo nové učební osnovy, kde poprvé výrazně diferencovalo oblasti a náplň výuky podle nadání, zájmu a možností pro domácí přípravu žáka, s přihlédnutím k žakově technické i hudební vyspělosti. Vznikly tak dvojí učební osnovy s odlišnou náročností a výstupy.

1. pro žáky nevyhraněné, orientované na zájmovou činnost

2. pro žáky směřující k dalšímu odbornému studiu na uměleckých školách, pedagogických a filosofických fakultách. Pro tyto žáky se volí rozsah probíraného učiva s ohledem na přijímací zkoušky na danou školu. (Učební osnovy MŠČSR, 1984)

3 LŠU – ZUŠ a rok 1989 v ČR

V době tzv. normalizace poklesl význam lidových škol umění a to zákonem z roku 1978, kdy byly LŠU zařazeny pouze mezi pomocná školská zařízení. (Zákon o školských zařízeních, čj. 76/1978 Sb. v úplném znění pod č. 49/1984 Sb). Tato situace degradující umělecké školy trvala až do roku 1990 (Zákon č. 171/1990 Sb. ze dne 3.5.1990, kterým se mění a doplňuje zákon č. 29/1954 Sb. *O soustavě základních a středních škol*).

Poslední předrevoluční vyhláškou 186/1988 Sb. byla z 11. listopadu 1988 vyhláška ministerstva školství mládeže a tělovýchovy České socialistické republiky o lidových školách umění nabývající platnosti 1. ledna 1989 [Vyhláška č. 186/1988 Sb.]. Největší změnou systému uměleckého vzdělávání je po roce 1989 změna názvu, z lidových škol umění se stávají základní umělecké školy.

„Lidové školy umění byly přejmenovány v roce 1990 na základní umělecké školy a vyhláškou MŠMT z roku 1991 o organizaci základního uměleckého školství byl zpřesněn statut a pojetí ZUŠ.“ (Průcha, 2009, s. 99)

3.1 Základní umělecké školy

Změnou politické situace a společenských poměrů přichází i tlak na změnu samotného školského systému. Brzy byl odstraněn centralizovaný a uniformní model řízení školství s ideologickým podtextem vzdělávání. Místo něj byl přijat model postavený na demokratických principech. (MŠMT, 2010, [online])

Mylné označení těchto uměleckých škol za zájmové kroužky bylo dáno politickou situací a často tak lidové školy umění suplovaly nepestrou nabídku tehdejších zájmových kroužků. Teprve novelizace školského zákona vrátila těmto školám jejich původní statut školy a dala jim i dnešní název – **základní umělecká škola**. (Stárek, 2011,[online]) Základní umělecké školy (ZUŠ) tak získávají pevnou půdu pod nohama ve školském systému. V současné době jsou základní umělecké školy součástí systému na sebe navazujícího uměleckého vzdělávání.

3.2 Legislativní změny po roce 1990

Počátek 90. let je charakteristický zvýšeným zájmem o změnu legislativy ve školství, kterou však ovlivnila nízká úroveň právního vědomí, nově se utvářející pojetí státní správy a měnící se ekonomické vztahy. (Karpjuková, 2015, s. 28)

Dne 13. prosince 1990 byl přijat **zákon č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě** ve školství. Zákon zavedl odvětvové řízení školství. Podle tohoto zákona vykonává samosprávu ve školství obec a zřízené školské úřady.

Dne 1.8.1991 tedy získaly ZUŠ nového zřizovatele – Školský úřad přímo řízený Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. (Zákon vlády ČSR ze dne 13.12.1990, který ke dni 31.7.1991 ruší zákon ČSR č. 77/1978 Sb. O státní správě ve školství). Novinkou k získání větších pravomocí vedení škol byla jejich transformace na **příspěvkové organizace**.

Školský zákon z roku 1984 přes zhruba patnáct novelizací platil až do roku 2004. Nový **školský zákon č. 561/2004 Sb.** obsahuje řadu ustanovení, prohlubující demokratizaci vzdělávání a posilují jeho evropský rozměr.

Základní umělecké školy jsou zahrnuty v soustavě škol podle školského zákona č. 561/2004 Sb., jako samostatné školy. ZUŠ mohou zřizovat obory hudební, taneční, výtvarný a literárně - dramatický.

„Základní umělecké vzdělávání poskytuje základy vzdělání v jednotlivých uměleckých oborech, rozvíjí a kultivuje umělecké nadání širokého okruhu zájemců. ZUŠ neposkytuje stupeň vzdělání (není zařazeno do klasifikace ISCED), ale je východiskem pro vzdělávání ve středních, vyšších odborných a vysokých školách a konzervatořích. ZUŠ tak tvoří důležitou součást třístupňového uměleckého vzdělávání – ZUŠ, střední a vyšší odborné školy s uměleckým zaměřením, vysoké školy a akademie s uměleckým zaměřením.“
(RVP ZUV, 2010, s. 11)

Podle § 109 současného školského zákona č. 561/2004 Sb. je základní umělecké vzdělávání právně zastřešeno takto:

(1) Základní umělecké vzdělávání poskytuje základy vzdělání v jednotlivých uměleckých oborech. Základní umělecké vzdělávání se uskutečňuje v základní umělecké škole. Základní umělecká škola připravuje také pro vzdělávání ve středních

školách uměleckého zaměření a v konzervatořích, popřípadě pro studium na vysokých školách s uměleckým nebo pedagogickým zaměřením.

(2) Základní umělecká škola organizuje přípravné studium, základní studium I. a II. stupně, studium s rozšířeným počtem vyučovacích hodin a studium pro dospělé.

3.3 Financování školské soustavy

Významně se také změnil způsob financování školství. V roce 1989 odpovídal tehdejšímu pojetí státní správy a centrálně řízené ekonomiky. Všechny školy byly řízeny MŠMT. Financovány byly zálohově a ředitelé neměli téměř žádné ekonomické pravomoci. (Karpjuková, 2015, s. 29)

Po roce 1991 však dochází k významné změně ve financování školství, kdy přírůstková metoda, která spočívala ve velmi volném vztahu výkonů jednotlivých škol k výši státního příspěvku. Tato metoda byla nahrazena tzv. normativní metodou financování, kdy výše státního příspěvku odpovídá počtu žáků a studentů studujících na škole. Struktura těchto normativů prošla velkým vývojem, ovlivněným zejména organizačními, zřizovatelskými a právními změnami ve školské soustavě ČR. (MŠMT, 2010, [online])

3.4 Smysl a cíle reformy

Impulsem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (MŠMT ČR) k provedení reformy bylo provázání českého školství s principy evropské dimenze ve vzdělávání. Dle Stárka (Stárek, 2011, [online]) se přistoupilo k tzv. dvoustupňovému kurikulu, kdy stát nastavuje pouze princip, který dává další prostor školám, rodičům, učitelům a veřejnosti tak, aby vznikl fungující dokument. Stát tedy formuluje základní rámec obsahu vzdělávání a ponechává obrovskou pedagogickou autonomii školám, které vzdělávání realizují. Podstata změny však netkví jen v možnosti změny dokumentu, ale především ve způsobu jeho realizace – v přístupu k žákům, jejich motivaci, v příznivé atmosféře, prostoru pro hledání, tvoření, zkoušení. Důraz je kladen na rozvíjení hudebních schopností, znalostí a dovedností žáků prostřednictvím hudebně pohybových činností.

Hlavním cílem vzdělávání se stává rozvoj životních dovedností, které jsou pro dnešní svět klíčové, tedy klíčových kompetencí – komunikovat, umět řešit problémy, umět

spolupracovat s ostatními, nést za své jednání a chování odpovědnost tak, aby docházelo k osobnostní kultivaci a to nejen po stránce umělecké. (Karpjuková, 2015, s. 32)

3.5 Rámcový vzdělávací program ZUV

V roce 2010 byl opatřením tehdejší ministryně školství, mládeže a tělovýchovy vydán **Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání** (dále RVP pro ZUV). Při tvorbě tohoto dokumentu spolupracovali jednotliví učitelé, zástupci a ředitelé základních uměleckých škol a zástupci organizací sdružující ZUŠ. (Stárek, 2011, [online])

„Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání je otevřený dokument, který bude v určitých časových intervalech revidován, aby naplnil měnící se požadavky žáků, zkušenosti učitelů s ŠVP a nároky společnosti“. (RVP ZUV, 2010, s. 10)

RVP ZUV podle MŠMT (RVP ZUV, 2010, s. 22) klade důraz na výsledky vzdělávání a nikoli na konkrétní učivo. Ustanovuje základní požadavky na vzdělávání žáků, které si školy dále mohou zpracovat a zkonkretizovat podle svých ŠVP tak, aby nejvíce odpovídaly konkrétním podmínkám a požadavkům školy. Podstata změny tedy není ve formální změně dokumentu, ale využití možností, které škola může v daném místě nabídnout.

RVP pro ZUV byl vydán na státní úrovni kurikulárních dokumentů a vychází ze strategie vzdělávání a vzdělávací soustavy ČR, v souladu se zákonem č. 561/2004 Sb., školský zákon.

RVP pro ZUV je založen na následujících principech:

- *liberalizace vzdělávacího procesu, podpory vzdělávací autonomie ve školách,*
- *profesní odpovědnost učitelů a zavádění nových forem a metod do výuky,*
- *zdůraznění směřování žáka k osvojování si klíčových kompetencí,*
- *rovného přístupu k uměleckému vzdělávání v základních uměleckých školách,*
- *udržování a rozvíjení kulturních tradic.* (RVP ZUV, 2010, s. 10)

Vymezené cíle RVP definuje takto:

- *utvářet a rozvíjet klíčové kompetence žáků, kultivovat tím jejich osobnost po stránce umělecké a motivovat je k celoživotnímu učení,*
- *poskytnout žákům základy vzdělání ve zvoleném uměleckém oboru s ohledem na jejich potřeby a možnosti,*

- *odborně připravit žáky pro vzdělávání ve vyšších stupních uměleckého vzdělávání,*
- *motivovat žáky k učení a spolupráci vytvořením příznivého sociálního, emocionálního a pracovního klimatu (RVP ZUV, 2010, s. 13)*

Preambule dokumentu **RVP pro ZUV** popisuje funkci základních uměleckých škol (ZUŠ) jako instituci, která by měla podchytit a umožnit vzdělání mimořádně nadaným jedincům a odborně je vést jak na neprofesionální uměleckou činnost, tak jim umožnit přípravu ke studiu na středních a vysokých uměleckých, popř. pedagogických školách a dále ke studiu na konzervatořích. Preambule dále připouští, že většina našich světově uznávaných umělců a pedagogů studovala právě na základních uměleckých školách, kde se jim dostalo patřičného uměleckého vzdělání. Dále si všímá struktury a provázanosti našeho uměleckého systému, který je v evropském i světovém měřítku ojedinělý. (RVP ZUV, 2010, s. 8) Tato definice maximálně vystihuje smysl a poslání základních uměleckých škol.

3.6 Způsob realizace reformy – Projekt Pilot ZUŠ

V květnu 2009 byl zahájen Projekt Pilot ZUŠ, ukončen byl v dubnu 2012, tedy v roce, ve kterém už všechny základní umělecké školy měly zahájit výuku podle svých vlastních školních vzdělávacích programů. Podle jednoho z manažerů Projektu Pilot ZUŠ (Stárek, 2011, [online]), bylo smyslem tohoto projektu připravení podmínek pro hladký průběh kurikulární reformy ve všech základních uměleckých školách v ČR. Tento projekt byl realizován Výzkumným ústavem pedagogickým v Praze s partnerstvím MŠMT a byl spolufinancovaný Evropským sociálním fondem a rozpočtem České republiky.

Jádro realizačního týmu tohoto projektu tvořili čtyři muži. Aleš Chalupský, Alexandros Charalambidis, Luboš Lisner a Jiří Stárek. Ti se kurikulární reformou v ZUŠ intenzivně zabývali již od roku 2005. S žádostí o doporučení škol do projektu byla oslovena Česká školní inspekce, MŠMT ČR, Asociace ZUŠ ČR, Ústřední umělecká rada ZUŠ ČR, zástupci zřizovatelů a další organizace. Vznikl tak velký seznam škol se zástupci z různých krajů. Dále se mezi školami vybíralo podle velikosti tak, aby byla zastoupena malá i velká škola, škola soukromá, církevní, škola zřízená krajem i obcí. Dalším zajímavým kritériem výběru bylo vedení školy, do užšího výběru se dostaly školy vedené jak hudebníkem, výtvarníkem, tanečníkem nebo divadelníkem. Své místo zaujaly i školy sloučené s jiným

typem škol, např. ZUŠ se ZŠ. Projektu Pilot ZUŠ se zúčastnilo celkem 43 škol a každý kraj tak získal tři reprezentativní školy, které se se svými pedagogy spolupodílely na tvorbě textu RVP ZUV. (Stárek, 2011, [online])

Kromě RVP ZUV vznikl na podzim 2010 také **Manuál pro tvorbu ŠVP**, který byl rozeslán na všechny ZUŠ v republice a měl být zejména pomůckou při práci s dokumentem RVP ZUV a především při samotné tvorbě ŠVP. Manuál obsahuje řadu návodů a je určen především managementu škol.

Dalším pomocníkem pro tvorbu ŠVP bylo **Metodické DVD**, které bylo též rozesláno na všechny ZUŠ na podzim 2010. V krátkém sestřihu tak nabídlo managementu a učitelům školy pohled na reformu očima velkých osobností z oblasti umění, ale i pedagogiky a společenského života.

Projekt Podpora Pilot ZUŠ školil také tzv. **Světlonoše**, kteří v jednotlivých krajích pomáhali školám s tvorbou ŠVP a poskytovali jim i odbornou podporu. Nejenže s tvorbou pomáhali, ale rozpracované dokumenty i kontrolovali a připomínkovali. (RVP ZUV, 2010, s. 56)

„Oficiální termín pro zahájení výuky na ZUŠ podle vlastních ŠVP byl stanoven na školní rok 2012/2013. Pilotní ZUŠ už mohly výuku započít o rok dříve, tedy ve školním roce 2011/2012.“ (Karpjuková, 2012, s. 35)

4 Současný systém základního uměleckého školství

Základní umělecké vzdělávání je právně vymezeno v zákoně č. 561/2004 Sb., školském zákoně a organizace ZUŠ se řídí podle vyhlášky č. 71/2005 Sb. Podle školského zákona *„Základní umělecké vzdělávání poskytuje základy vzdělání v jednotlivých uměleckých oborech a uskutečňuje se v základní umělecké škole. ZUŠ připravuje také pro vzdělávání ve středních školách uměleckého zaměření a konzervatořích, popřípadě pro studium na vysokých školách s uměleckým nebo pedagogickým zaměřením.“* (Zákon č. 561/2004 Sb.)

Podle školského zákona ZUŠ poskytuje vzdělávání v přípravném a základním studiu I. a II. stupně. Dále nabízí studium pro dospělé a studium s rozšířeným počtem vyučovacích hodin. Výuka v ZUŠ je organizována v jednotlivých uměleckých oborech buď individuálně, skupinově, nebo kolektivně. Počet žáků v jednotlivých předmětech, skupinách a kolektivech je popsán v RVP. (Vyhláška č. 71 ze dne 9.2.2005 o základním uměleckém vzdělávání)

Dle zmiňované vyhlášky se do přípravného studia mohou přijmout zájemci, kteří prokážou předpoklady k uměleckému vzdělávání. Do dalších typů studia zájemci musí úspěšně vykonat talentovou zkoušku a současně je musí doporučit přijímací komise, kterou jmenuje ředitel školy. (Vyhláška č. 71 ze dne 9.2.2005 o základním uměleckém vzdělávání)

4.1 Školní vzdělávací program

Školní vzdělávací program (ŠVP) je dokument, který zpracovává každá základní umělecká škola podle RVP pro ZUV, v souladu se zákonem č. 561/2004 Sb. ŠVP vychází z konkrétních vzdělávacích záměrů školy, zohledňuje potřeby a možnosti žáků, dále respektuje reálné podmínky školy a postavení školy v regionu i sociální prostředí pro výuku žáků. Vzdělávání pak probíhá v souladu s vydaným ŠVP. Za vypracování a soulad ŠVP s RVP pro ZUV odpovídá ředitel školy. Samotná příprava a naplňování ŠVP je pak závazná pro celý pedagogický sbor školy. (RVP ZUV, 2010, s. 56)

ŠVP je součástí povinné dokumentace školy a ředitel školy musí zajistit zveřejnění na přístupném místě pro širokou veřejnost. Česká školní inspekce (ČŠI) v rámci své inspekční činnosti zjišťuje míru naplnění ŠVP, jeho soulad s RVP pro ZUV a právními předpisy. Inspektoři vytýkají školám např. nejednotné a nekonkrétní formulace ročníkových výstupů (Inspekční zpráva Čj. ČŠIU-1506/15-U, [online]), nebo nesoulad názvu předmětů

v třídní dokumentaci s ŠVP (Inspekční zpráva Čj. 083 57/02-4017), nebo jen čistě formálně konstatují, že školy zahájily od školního roku 2012/2013 výuku podle svých ŠVP (Inspekční zprávy Čj. ČŠIA-508/16-A, Čj. ČŠIA-2955/16-A, Čj. ČŠIA-508/16-A).

ŠVP je vytvořen jako relativně stálý dokument s jasně určenou strukturou, jehož případné změny by neměly negativně ovlivňovat vzdělávací proces. Tento dokument může být podle potřeby inovován a upravován. Aktuální verze s platností k 1. září následujícího školního roku a změny musí být včas zveřejněny. V RVP pro ZUV je naznačena základní struktura ŠVP, a to v 8 hlavních kapitolách:

1. *identifikační údaje,*
2. *charakteristika školy,*
3. *zaměření školy a její vize,*
4. *výchovné a vzdělávací strategie,*
5. *vzdělávací obsah uměleckých oborů,*
6. *zabezpečení žáků se speciálními vzdělávacími potřebami,*
7. *vzdělávání žáků mimořádně nadaných,*
8. *hodnocení žáků a vlastní ohodnocení školy. (RVP ZUV, 2010, s. 57)*

Hlavním přínosem zavedení ŠVP do škol podle Trojana je:

- *možnost využití týmových specifík,*
- *zohlednění regionu (např. dobře chápané konkrétní rozdíly mezi městskými a vesnickými školami), u ZUŠ jsou to např. krajová specifika – Morava – zaměření tanečního oboru na lidové tance,*
- *profesní růst učitelů, přímá participace na životě školy,*
- *vytvoření zásadního stupně řízení školy (vedoucí předmětových týmů, koordinátoři),*
- *motivace pracovníků (ovlivněna podílením se na vytváření nejdůležitějšího dokumentu školy),*
- *spolupráce mezi pracovníky školy, mezi učiteli jednotlivých oblastí. (Trojan, 2014, s. 48)*

Existenční obava a časté upomínání, že ZUŠ nejsou školy, ale zájmové kroužky, přiměla k rychlé práci a zapojení se do tvorby nových školních dokumentů všechny vedoucí pracovníky a jejich koordinátory. Teprve potom budou ZUŠ vnímány jako součást vzdělávací soustavy České republiky. (Stárek, 2011, [online])

4.2 Školní vzdělávací program – práce koordinátora

„Ředitel školy odpovídá za vypracování ŠVP a za soulad s RVP ZUV. Koordinuje práci na tvorbě ŠVP nebo může jeho koordinaci pověřit svého zástupce nebo jiného člena pedagogického sboru.“ (RVP ZUV, 2010, s. 54)

„Jako vedoucí pedagogický pracovník musí ředitel školy znát moderní zásady a poznatky pedagogiky pro plánování školního vzdělávacího programu školy. ŠVP je základní edukační dokument školy a je nutno jeho přípravě, implementaci, stejně jako evaluaci a aktualizaci věnovat maximální pozornost. Tuto činnost je možno delegovat, potom je nutno prokázat přesně popsané delegování pravomocí a existenci kontrolního systému v této oblasti.“ (Lhotková et al, 2012, s. 73)

Práce koordinátora ŠVP je poměrně nová funkce, která vstoupila do škol spolu s kurikulární reformou a zvláště pak s tvorbou ŠVP. Ředitel vytváří strategii školy a koordinátor je jedním z těch, který mu pomáhá strategii realizovat za pomoci všech učitelů školy. Jestliže je vztah vedení školy k ŠVP laxní a chladný, je takový i přístup pedagogů k tvorbě a inovacím ŠVP. Koordinátor v takovém případě nic nezmůže. Ačkoli se na samém počátku tvorby ŠVP zdálo, že takových koordinátorů nebude třeba (zvláště z podceňování trvání platnosti reformy a také z důvodů finančních), praxe ukazuje, že se škola bez jejich existence neobejde.

Národní institut pro další vzdělávání (NIDV), i další instituce MŠMT opakovaně zařazují do své nabídky kurzů pro pedagogy také kurzy pro koordinátory ŠVP. Absolventi kurzu obdrží certifikát MŠMT pro koordinátora ŠVP. (Stárek, 2011, [online])

Náplní práce koordinátora je podle Stárka především:

- zajištění realizace vzdělávací strategie a jednotné koncepce školy v ŠVP
- motivovat tým i jednotlivé pedagogy
- řídit postup tvorby ŠVP
- sledovat postup tvorby a poskytnout zpětnou vazbu vedení školy a pedagogům

- zprostředkovat nabídky dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků a hledat dalších zdrojů informací

Další neméně důležitou funkcí koordinátora je komunikace s pedagogickým sborem, v této oblasti má za úkol vysvětlit:

- co je to kurikulární reforma, proč k ní došlo a k jakým inovacím ve výuce má vést
- proč jsou nutné změny v práci učitelů ve vztahu učitel – žák
- co je nutné, aby ovládal současný absolvent základní umělecké školy ve vztahu k dalšímu vzdělávání na vysoké škole
- co učitelé při výuce dělají dobře a co naopak musí změnit
- podněcovat ke spolupráci mezi členy předmětových komisí a nutnost mezioborové spolupráce (Lisner et al, 2010, s. 9, [online])

Koordinátor by měl dále dávat prostor pro podněty, nápady a kritické názory jednotlivých pracovníků. Dohlížet na to, aby zpracovaný ŠVP nebyl formální, ale věcný a reálný.

5 Změny v ŠVP a jejich příčiny

ŠVP tvoří každá škola podle svých vizí a zkušeností. Během praxe by tak mělo docházet k jeho úpravám na základě zpětné vazby, praxe nebo kontrol. Nikde však není dáno, že dokument má být pravidelně aktualizován. (Lisner et al, 2010, [online])

„Ředitel musí bedlivě sledovat všechny dostupné informace, aby na jedné straně zbytečně často neprováděl či neinicioval změny programu, na druhé straně aby nedopustil zastarání ŠVP či delší cestu školy nesprávným směrem.“ (Lhotková et al, 2012, s. 74)

Školy musí zajistit, aby v případě změn v ŠVP nebyli ohroženi žáci. Musí zajistit, aby žáci prošli vzděláváním na škole s veškerým vzdělávacím obsahem, který jim byl přislíben při přijetí ke studiu. Dále Metodický portál RVP (VÚP, 2009, [online]) komentuje změny v ŠVP takto:

„Pokud dochází k větším změnám (přeskupení vzdělávacího obsahu do jiného ročníku apod.), je možné podmínky změnit například až pro žáky nastupující prvního ročníku. Jde-li o menší změny, může je škola provádět průběžně. V ŠVP je nutné příslušné pasáže aktualizovat a označit je datem, odkdy změna vstupuje v platnost, razítkem školy a podpisem ředitele. Je možné samozřejmě vydat také nový ŠVP a označit datem, odkdy vstupuje v platnost.“

Dle RVP ZUV je možno ŠVP podle potřeby inovovat a přepracovat, ale vždy k datu 1. září následujícího školního roku a všechny změny musí ředitelé školy včas zveřejnit.

O velké potřebě evaluace a aktualizace ŠVP svědčí i výsledky dotazníkového šetření bakalářské práce zabývající se tvorbou ŠVP, ve které se 94% ředitelů ZUŠ přiklání spíše k odpovědi ano – aktualizovat a 6% spíše neaktualizovat. (Karpjuková, 2015, s. 73) Ve stejném dotazníkovém šetření se dozvídáme tyto názory na důvody a příčiny evaluace ŠVP:

- ŠVP by se mělo přizpůsobovat výsledkům činností a vizi školy.
- Vedení školy by mělo být vnímavé vůči poptávce a konkurenci a ŠVP podle situace přizpůsobovat ŠVP.
- Evaluace by měla probíhat podle zkušeností s momentálně platným ŠVP podle toho, co se osvědčilo a co ne.

- Naopak některé názory učitelů naprosto odsuzují dokument ŠVP a nehodlají se zabývat ani jeho tvorbou, natož důvody jeho inovací. (Karpjuková, 2015, s. 73)

5.1 Změna ředitele školy, změna vyučujícího studijního zaměření

Změna ředitele či vyučujícího studijního zaměření může vnést jiný pohled na chod školy. Nemělo by ovšem při změně vedení docházet k totálnímu převratu vzdělávací politiky školy. Metodický portál RVP radí, že ŠVP by se nemělo příchodem nového ředitele zcela změnit. Nejprve se musí o změnách diskutovat, posoudit dopad na stávající ŠVP a ideálně propojit nové myšlenky se starou koncepcí školy. Změny se ale určitě nesmí výrazně dotknout již studujících žáků.

Podobné je to i při přijetí nového učitele, jak radí Metodický portál RVP *„Změny obsahu daného předmětu musí být výsledkem dohody všech učitelů, kteří jej vyučují. Pokud by ale učitel neměl možnost v rámci ŠVP uplatnit své metody a organizaci výuky, pak je ŠVP postaven špatně a je nutné jej upravit. Na druhé straně je zřejmé, že některé části ŠVP bude potřeba po určité době měnit na základě nových informací, zkušeností z výuky, autoevaluace školy atd. Obecně jsou postupné změny ŠVP možné, ba dokonce nutné, měly by však být vždy uvážené, podložené, vylepšující daný stav, nepoškozující žáky. Změny se mohou dít výměnou příslušných pasáží, doplňky, přílohami atd.“* (VÚP, 2009, [online])

5.2 Vznik nového oboru, studijního zaměření

V existenci školy může dojít k situacím, kdy vedení školy chce otevřít nový umělecký obor, nebo studijní zaměření. V tomto případě je potřeba, aby výstupy daného studia byly zveřejněny včas.

Dle slov jednoho z inspektorů, současně tvůrců RVP ZUV a konzultanta v projektu Pilot ZUŠ v momentě, kdy vzniká na škole nový umělecký obor, nebo studijní zaměření, je ředitel školy povinen vydat nový, inovovaný ŠVP. Ročníkové výstupy musí být platné již k datu zápisu pro tento nový obor, či studijní zaměření. Tedy v předstihu začátku školního roku. (Buchta, 2015, [online])

5.3 Nepochopení podstaty reformy

Malý zájem veřejnosti o reformu a potažmo stejně malý zájem pedagogů zapříčinil, že reforma nebyla správně pochopena a vstřícně přijata. U učitelů často převažovala i mylná představa, že s prací na tvorbě ŠVP přijde i finanční odměna. (Zeman, 2006, [online])

Tvorba ŠVP s sebou přinesla nespočet problémů, někteří pedagogové se domnívali, že s reformou získají více hodin na jednoho žáka, nebo si zlepší podmínky pro výuku. Další očekávali, že s tvorbou ŠVP si finančně přilepší. Jak dále Karpjuková pokračuje „... *to však nebylo podstatou reformy. Pedagogové tedy museli značně slevit ze svých počátečních nároků, což se ukázalo jako veliký problém, který s sebou přinesl spoustu osobních útoků, sporů a neplodných diskuzí. Postupně to vedlo částečně k rezignaci učitelů na tvorbu a postupnému získání pocitu zbytečnosti.* (Karpjuková 2015, s. 44)

5.4 Chybí zkušenosti s tvorbou ŠVP

Učitelé se poprvé dostávají do situace, kdy musí od praxe přistoupit k teorii a musí verbálně zformulovat své myšlenky. Nikdy dříve nebylo třeba tak závažný dokument jako ŠVP spoluvytvářet. Učební osnovy, které doposavad učitelé používali, pro ně v minulosti vytvářel tým odborníků Výzkumného ústavu pedagogického. „*Ve finále se dospělo k názoru, že škola si popíše pouze skutečnosti, které praktikovala doposud.*“ (Karpjuková, 2015, s. 48)

5.5 Chybí kolektivní spolupráce

Tvorba ŠVP by měla být pojata a realizována jako kolektivní tvůrčí úsilí a také chápána jako nabízená pozitivní šance pro ovlivnění a zkvalitnění výuky. Pro některé školy však znamenala vmanévrování do obtížné, mnohdy i zcela neřešitelné situace. (Morkes, 2009, [online])

Jak uvádí metodický portál RVP „*Ze zkušeností pilotních škol vyplývá, že se osvědčila především práce v menších týmech - v předmětových komisích a metodických sdruženích, ale i v týmech sestavených „napříč“ předměty.... Dále se osvědčila pravidelná setkávání celých pracovních týmů,... nebo výměny informací elektronickou cestou. Naopak se neosvědčila dlouhodobá izolovaná práce jednotlivých učitelů.*“ (VÚP, 2009, [online])

Dle výsledků výzkumného šetření bakalářské práce zabývající se tvorbou ŠVP pro ZUŠ na pilotních školách vyplývá, že velkým problémem „... *byla obrovská individualita*

jednotlivých členů pedagogického sboru, neschopnost domluvit se, neochota některých kolegů pracovat na dokumentu a spíše kontraproduktivní byl poté výsledek práce těchto učitelů. To následně vedlo k nedorozuměním a nepříjemným konfliktům.“ (Karpjuková 2015, s. 51) Základní myšlenkou tvorby ŠVP byla týmová práce. Na žádné ze zkoumaných škol Ústeckého kraje se nepodařilo přimět všechny pedagogy ke společné tvorbě, jak zmiňuje Karpjuková. Někteří ji odmítaly z důvodu vlastního ega a nespolupracující individuality. Převážně starší učitelé zase neviděli v reformě žádný přínos a smysl. To je velmi častý pohled na reformu u generací, které už zažili reforem několik. (Karpjuková, 2015, s. 52)

V lepším případě se ale zlepšila komunikace mezi učiteli a předmětové komise začaly lépe fungovat. Někteří dokonce vyjádřili názor, že jediným pozitivem reformy bylo právě sladění pracovního týmu. (Kučera, 2012,[online])

5.6 Impulz ke změnám ŠVP od ČŠI

Dle RVP pro ZUV je ŠVP součástí povinné dokumentace školy a ředitel školy musí zajistit zveřejnění na přístupném místě pro širokou veřejnost. Česká školní inspekce (ČŠI) v rámci své inspekční činnosti zjišťuje míru naplnění ŠVP, jeho soulad s RVP pro ZUV a právními předpisy. (RVP ZUV, 2010, s. 9)

Konkrétně Česká školní inspekce vybraným ZUŠ vytýká většinou nedostatky ŠVP týkající se ročníkových výstupů a nesouladu s dokumentem RVP. *„Formulace ročníkových výstupů v platném školním vzdělávacím programu jsou nejednotné a v mnoha případech nekonkrétní. Označení ročníků a názvů předmětů ve školním vzdělávacím programu nebylo v souladu s RVP ZUV.“* (Inspekční zpráva Čj. ČŠIU-1506/15-U [online])

„Ve školním vzdělávacím programu provést revizi ročníkových výstupů v hudebním oboru a očekávané výstupy více konkretizovat, jasně formulovat studijní zaměření tanečního oboru a při zařazování žáků tanečního oboru do ročníků (skupin) více zohledňovat věkovou kategorii.“ (Inspekční zpráva Čj. ČŠIU-1777/15-U [online])

„Uvést do souladu názvy předmětů v třídní dokumentaci tanečního oboru s ŠVP. ŠVP upravit v souladu dle kapitoly Závazné pokyny k rámcovému učebnímu plánu a organizaci výuky v RVP počet žáků ve skupině žáků ve VO, blokovaná výuka VO, očekávané výstupy pro PS před II. stupněm základního vzdělávání. Dodržovat vlastní ŠVP a platné vnitřní normy.“ (Inspekční zpráva Čj. 083 57/02-4017 [online])

5.7 Změny v RVP na základě legislativní úpravy

Jako dokument ŠVP je stále živý a vyvíjí se, stejně tak bude i RVP ZUV procházet změnami. Což však vnáší mnoho otázek jak mezi pedagogy samotné, tak i mezi školskou veřejnost. Postoje a přístupy k ŠVP jsou různé. Vedení škol a pedagogové si mnohdy ještě nevědí rady jak řešit dílčí změny v ŠVP. Řada ředitelů aktualizuje pravidelně, ale nemá vždy jistotu ve správnosti postupů či hodnocení ČŠI. Z odpovědí na tyto otázky není nikdo moudrý a ani MŠMT, Národní ústav pro vzdělávání (NÚV) a ČŠI nejsou schopny srozumitelně odpovědět. *„A tak existují ŠVP několik let beze změny vedle těch, které jsou aktualizovány různými dodatky každoročně. Školy jsou mnohdy bezradné, a buď rezignují, nebo se chovají podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, ale bez legislativní podpory.“* (Kučera, 2012, [online]) Tato skutečnost je patrná i z výsledků dotazníkového šetření bakalářské práce zabývající se tvorbou ŠVP.

„Velice nepříznivě byly přijímány informace o modifikaci jednotlivých verzí RVP ZUV, což vedlo u části pedagogického sboru k rezignaci a neochotě dále upravovat a tvořit dokument.“ (Karpjuková, 2015, s. 48) Dále se Karpjuková zmiňuje, že pedagogům dělaly v průběhu tvorby ŠVP problémy stále se měnící informace, některé dokonce přestaly platit úplně. A tak se jejich přístup a vztah k tomuto dokumentu změnil od absolutního nadšení až po naprostý nezájem. (Karpjuková, 2015, s. 51)

EMPIRICKÁ ČÁST

Bakalářská práce si klade za cíl zjistit, v jakých případech a jak často dochází ke změnám ve vzdělávacích dokumentech základních uměleckých škol, vybraných podle daných kritérií ze všech krajů České republiky. Dále se práce zabývá způsoby, jakými školy vyhodnocují stav svého ŠVP a dotýká se i společných problémů, které sledovaným školám tvorba ŠVP přinesla. Práce se také zaměří na míru ovlivnění četnosti inovací ŠVP v souvislosti s existencí konkurenčních uměleckých škol.

Na začátku výzkumu jsem vyšla z těchto otázek:

1. Jak často školy svůj ŠVP aktualizují či inovují?
2. Jaké důvody vedou ke změnám ŠVP?
3. Jakým způsobem vyhodnocují školy stav svého ŠVP?
4. Byl záznam inspekční zprávy ČŠI impulzem k úpravám v ŠVP?
5. Mají školy svého koordinátora ŠVP?
6. Ovlivňuje konkurenční prostředí škol míru a četnost inovací ŠVP?

6 Příprava výzkumu

6.1 Formulace problému výzkumu

Výzkumný problém představují tyto tři základní otázky:

Aktualizují si sledované základní umělecké školy své ŠVP na základě zpětné vazby založené na reflexi jejich vlastní činnosti a doporučení inspekčních zpráv ČŠI?

Jako srovnávací vzorek poslouží maximálně tři zástupci ZUŠ z každého kraje České republiky. Všechny školy shodně nabízejí čtyři studijní obory a současně u nich byla provedena v letech 2014-2017 kontrola ČŠI. Přistoupily k tvorbě ŠVP tyto školy shodně a inovují svůj dokument na základě zpětné vazby, poznatků vycházejících z pedagogické praxe a z doporučení inspekčních zpráv ČŠI, nebo mají jiný postup v inovaci ŠVP?

Využívají sledované základní umělecké školy možnost profilace a uspořádání výuky podle měnících se potřeb žáků a školy?

První verze ŠVP byla vytvořena na základech, tedy na profilaci a vizích, které si školy nesly z let minulých. Teprve praxe ukazuje slabá místa a rezervy v jednotlivých programech. Pracují školy s vývojem metod, s trendy ve výuce, s nároky a požadavky žáků i rodičů, nebo se školy drží konzervativního pojetí ŠVP a do inovací tohoto dokumentu třeba i z finančních, nebo kapacitních důvodů příliš nevstupují?

Způsobuje konkurenční prostředí škol větší tlak na zodpovědnost a promyšlenost postupů při tvorbě a následných inovacích ŠVP v ZUŠ?

Téměř všechny sledované školy začaly vyučovat podle svých vzdělávacích programů ve školním roce 2012/2013. Za čtyři roky praxe těchto individuálně postavených programů výuky dospěly jejich ŠVP do určité fáze. S většinou sledovaných škol je inspekční komise spokojena, některým ČŠI vytýká chyby v práci se ŠVP. Mohl pozitivně ovlivnit školy při jejich tvorbě a následných inovacích ŠVP tlak konkurence?

6.2 Formulace výzkumných předpokladů

Předpoklad 1

Sledované základní umělecké školy si své ŠVP aktualizují a inovují na základě zpětné vazby založené na reflexi jejich vlastní činnosti.

Předpoklad 2

Sledované základní umělecké školy využívají možnost profilace a uspořádání výuky podle měnících se potřeb žáků a školy, jako je například změna ředitele, vznik nových oborů a studijních zaměření.

Předpoklad 3

Sledované základní umělecké školy, které jsou ohroženy konkurenčními školami, přistoupily k tvorbě a následným inovacím svého ŠVP ostražitěji, zodpovědněji a pečlivěji, než školy, které konkurencí nejsou ohroženy.

6.3 Charakteristika výzkumného vzorku

Výzkumným vzorkem bakalářské práce jsou ředitelé 38 vybraných ZUŠ z celé České republiky. Z každého kraje byly vybrány maximálně tři školy, které splňovaly daná kritéria. Tento požadavek nebyl splněn v Olomouckém, Jihočeském a Zlínském kraji. U všech sledovaných škol bylo předmětem inspekční činnosti *„Hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání poskytovaného základní uměleckou školou podle § 174 odst. 2 písm. b) školského zákona. Zjišťování a hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání podle příslušných vzdělávacích programů; zjišťování a hodnocení naplnění školního vzdělávacího programu a jeho soulad s právními předpisy a s Rámcovým vzdělávacím programem pro základní umělecké vzdělávání podle § 174 odst. 2 písm. c) školského zákona.“* (Inspekční zpráva Čj. ČŠIA-3203/16-A, [online])

Kritéria pro zařazení do výzkumného vzorku bakalářské práce:

- základní umělecká škola zastupující jednotlivé kraje ČR
- škola nabízí všechny studijní obory (HO, VO, LDO, TO)
- v letech 2014-2017 byla provedena kontrola ČŠI
- zřizovatel školy je město nebo kraj

Seznam škol výzkumného vzorku

Ústecký kraj	ZUŠ Litoměřice
	ZUŠ Most
	ZUŠ Žatec
Kraj Hl. město Praha	ZUŠ Jana Hanuše, Praha 6
	ZUŠ Praha 7, Šimáčkova
	ZUŠ Praha 8, Klapkova
Středočeský kraj	ZUŠ Josefa Suka, Benešov
	ZUŠ Antonína Dvořáka, Příbram III
	ZUŠ Rakovník
Liberecký kraj	ZUŠ Jablonec nad Nisou
	ZUŠ Semily
	ZUŠ Lomnice nad Popelkou
Karlovarský kraj	ZUŠ Ostrov, Karlovy Vary
	ZUŠ Chodov
	ZUŠ Jindřicha Jindřicha, Cheb
Plzeňský kraj	ZUŠ Jindřicha Jindřicha, Domažlice
	ZUŠ Rokycany
	ZUŠ Tachov
Jihočeský kraj	ZUŠ Vítězslava Nováka, Jindřichův Hradec
	ZUŠ Český Krumlov

Kraj Vysočina	ZUŠ Pelhřimov
	ZUŠ J.V.Stamice, Havlíčkův Brod
	ZUŠ Ledec nad Sázavou
Pardubický kraj	ZUŠ Chrudim
	ZUŠ Pardubice- Polabiny
	ZUŠ Jaroslava Kociana, Ústí nad Orlicí
Královehradecký kraj	ZUŠ Střezina, Hradec Králové
	ZUŠ Trutnov
	ZUŠ Náchod
Olomoucký kraj	ZUŠ Plumlov
Jihomoravský kraj	ZUŠ Znojmo
	ZUŠ Brno, Charbulova
	ZUŠ Blansko
Moravskoslezský kraj	ZUŠ Bedřicha Smetany, Karviná - Mizerov
	ZUŠ Leoše Janáčka, Havířov
	ZUŠ Krnov
Zlínský kraj	ZUŠ Uherské Hradiště
	ZUŠ Bojkovice

7 Metody výzkumu

Základní výzkumnou metodou v empirické části bakalářské práce bude kvalitativní obsahová analýza dokumentů komparativního charakteru. Tedy inspekčních zpráv sledovaných škol – data budou čerpána z jejich webových stránek, stránek České školní inspekce a výroční zprávy ČŠI z let 2012-2016. Dále bude zapojeno i dotazníkové šetření, které bude mít za cíl zjistit potřebné doplňující a bližší informace a potvrdit či vyvrátit předběžné závěry z komparativní analýzy.

Tuto metodu volím proto, že kombinací vyšetřovacích metod komparativní analýzy a dotazníku dochází k exaktnějším výsledkům výzkumu.

7.1 Kvalitativní obsahová analýza dokumentů komparativního charakteru

Cílem komparativní analýzy je určení typických, shodných a odlišných znaků srovnávaných školních dokumentů, inspekčních zpráv a výročních zpráv ČŠI.

7.2 Dotazníkové šetření

Dotazník je podpůrnou metodou výzkumu. Cílem dotazníkového šetření je hromadné získání údajů o dané problematice. Výsledky dotazníkového šetření umožňují získat velké množství podrobných dat ke zpracování v relativně krátké době a jejich výsledky mohou být aplikovány na širší okruh lidí.

Dotazník je určen ředitelům vybraných ZUŠ a je anonymní pro dosažení upřímnosti odpovědí. Při zpracování je nutné dbát základních postupů, logicky a stylisticky seřadit posloupnost konkrétních otázek. Dále provést pilotáž na menším počtu zkoumaných osob, jež vede k posledním úpravám finální verze dotazníku.

Do dotazníku bylo zařazeno následujících 12 otázek pro ředitele škol:

1. *V jakém kraji se nachází vaše ZUŠ?*
2. *Jak často inovujete ŠVP?*
3. *K jakému datu jste naposledy provedli inovaci ŠVP?*

4. *Co je nejčastější příčinou změn vašeho ŠVP?*
5. *Došlo ke změnám ŠVP po kontrole ČŠI?*
6. *Zpracovává změny pověřený pracovník (koordinátor)?*
7. *Rozšiřuje škola svůj ŠVP o nová studijní zaměření?*
8. *Vyhodnocujete na konci školního roku stav vašeho ŠVP ? Uveďte jakou formou.*
9. *Inovujete svůj ŠVP na základě reflexe vlastní pedagogické činnosti?*
10. *Cítíte konkurenci ostatních škol ve městě nebo blízkém okolí?*
11. *Sledujete nabídku konkurenčních škol a přizpůsobujete podle ní svůj ŠVP?*
12. *Znemožnily někdy finanční možnosti školy inovaci vašeho ŠVP?*

8 Výsledky výzkumu

8.1 Popis zpracování a záznam průběhu výzkumu

Jako učitelka a nyní i jako zástupkyně ředitelky jsem prošla zavedením ŠVP do naší ZUŠ od samého začátku. Od prvotních rozpaků a vlažného přijetí jak ze strany vedení tak učitelského sboru jsem měla možnost nahlédnout na vývoj tohoto dokumentu až do dnešní, téměř vybroušené verze. Do výzkumného vzorku jsem původně zařadila pouze základní umělecké školy z Ústeckého kraje, z prostředí, které důvěrně znám. Shodně u všech škol inspekční komise nebyla spokojena s jejich verzí ŠVP. Odezva ředitelů na můj dotazník však nebyla uspokojující, a proto jsem do výzkumu zařadila škol více a to vždy maximálně tři reprezentanty ZUŠ z každého kraje České republiky. V některých krajích mnou zadaná kritéria školy nesplňovaly a do výběru se dostaly pouze dvě školy (Jihočeský kraj a Zlínský kraj), v jednom případě pouze jedna škola (Olomoucký kraj). Celkem jsem tak do výzkumu zařadila 38 ZUŠ. Dotazníkové šetření jsem musela dvakrát opakovat. Klíčová a zlomová v reakci ředitelů byla formulace předmětu emailové zprávy s mým dotazníkem. Na první formulaci „Dotazník pro ředitele ZUŠ“ odpovědělo pouze 6 z 38 dotazovaných, na druhý pokus jsem předmět zprávy přeformulovala na „Žádost o spolupráci“ a v tomto případě už odpovědělo 24 ředitelů škol.

8.2 Interpretace výsledků

Z obsahové analýzy dokumentů ČŠI a to konkrétně výročních zpráv z let 2012-2016 vyplývá, že školy v oblasti školních vzdělávacích programů a to především s uskutečňováním vzdělávání podle ŠVP mají stále problémy. Při samém spuštění ŠVP do praxe základních uměleckých škol ve školním roce **2012/2013** inspekce školy hodnotila pochvalně. Za pomoci přizvaných externích odborníků z oblasti ZUV provedla komparační analýzy ŠVP všech ZUŠ s RVP ZUV. Celkem 41,6 % sledovaných škol vykazovalo dílčí nesoulad v některých oblastech ŠVP. Ke zjištěným nedostatkům patřilo nejčastěji:

- Nedodržení stanovené minimální týdenní hodinové dotace v učebních plánech,
- Sumární uvedení časové dotace daného vzdělávacího zaměření bez časové specifikace jednotlivých předmětů,
- Absence rozpracování osnov vyučovaných předmětů do některých ročníků,

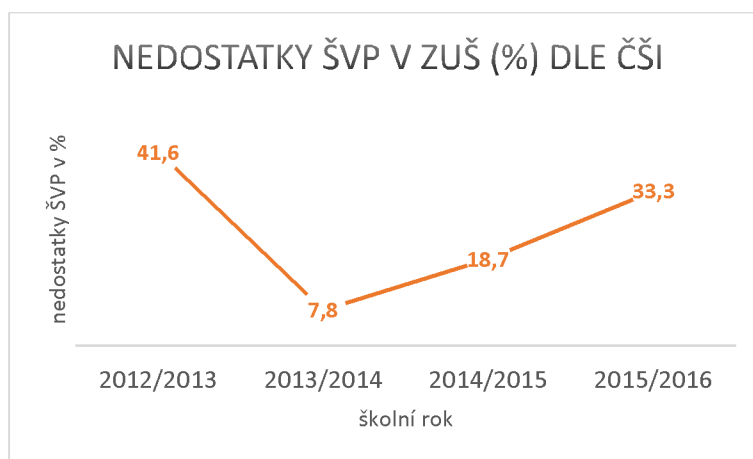
- Používání rozdílné terminologie v různých částech dokumentu,
- Souhrnné nadefinování školních výstupů jako celku pro I. nebo II. stupeň studia bez rozpracování do jednotlivých ročníků,
- Rozpor v práci s pojmy mimořádně nadaný a talentovaný žák.

Případné další dílčí nedostatky byly školami odstraněny ve stanovené lhůtě, avšak v následném školním roce **2013/2014** z 51 provedených inspekčních návštěv škol nebylo v některé části a tím v celkovém souladu s RVP ZUV stále přibližně 7,8 % dokumentů. V dalším školním roce **2014/2015** z celkového počtu navštívených škol bylo u 18,7 % zjištěno porušení, které se týkalo zpracování ŠVP. Poslední výroční zpráva ČŠI ze školního roku **2015/2016** uvádí, že kontrolou probíhající v rámci inspekční činnosti bylo přibližně ve třetině navštívených škol zjištěno porušení v oblasti vzdělávacích programů a týkalo se především uskutečňování vzdělávání podle ŠVP. Ke zjištěným nedostatkům patřilo:

- Nedodržení platných právních předpisů v oblasti vzdělávání týkající se krácení vyučovací hodiny,
- Nedodržení stanovených pravidel pro hodnocení žáků,
- Nedodržení pravidel pro postup žáků do vyšších ročníků.

Následující graf uvádí procentuální nespokojenost ČŠI s nedostatky ŠVP v ZUŠ a uskutečňováním vzdělávání podle těchto programů v kontrolovaných školách v letech 2012-2016.

Graf 1

Zdroj: Výroční zprávy ČŠI z let 2012-2016.

Z výročních zpráv ČŠI tedy vyplývá, že v prvních letech zavedení ŠVP do ZUŠ měly školy spíše problémy s formulací výstupů, terminologií a pojmy – tedy s psanou podobou tohoto dokumentu. Naopak v letech posledních sleduje ČŠI spíše nárůst problémů týkajících se aplikace ŠVP do výuky a uskutečňování vzdělávání podle tohoto dokumentu, což je dáno především nárůstem počtu žáků, kteří se zapojují do výuky podle ŠVP.

Z obsahové analýzy inspekčních zpráv sledovaných škol je patrné, že školy navštěvují **rozdílné inspekční komise**. V každém kraji působí v jiných sestavách. Nejčastěji však navštěvuje školy komise ve složení Mgr. Marcela Országová, MgA. Stanislava Juchelková a MgA. Libor Buchta. Tato komise provedla inspekční návštěvu v pěti krajích (Ústecký kraj, Karlovarský kraj, Královehradecký kraj, Moravskoslezský kraj a Zlínský kraj) a to dohromady na deseti z 38 sledovaných základních uměleckých škol. Vzhledem k tomu, že některé inspekční komise se k ŠVP nevyjadřují vůbec a naopak jiné komise s ním pracují velmi pečlivě, je zřejmé, že každá inspekční sestava má rozdílná kritéria hodnocení ŠVP.

Další zvláštností je **proměnlivý počet členů inspekčních sestav** – počet členů inspekčních komisí sledovaných škol bylo většinou 4-5, během šetření však bylo zjištěno, že na jedné ZUŠ byla vykonána inspekční komise ve složení až 7 členů (Český Krumlov - Jihočeský kraj), ve dvou krajích byla komise naopak pouze dvoučlenná (Ústí nad Orlicí - Pardubický kraj, Zlín - Zlínský kraj). Přičemž kapacita školy v Českém Krumlově je 850 žáků a kapacita Ústí nad Orlicí 960 žáků. Školy jsou tedy velikostí i strukturou velmi podobné.

Nejčastěji vytýkané nedostatky ŠVP a doporučení, jak je pojmenovala ČŠI:

- Některé pojmy z RVP nebyly správně pochopeny (např. dlouhodobé projekty, výhledové úkoly ZUŠ, práce se žáky sociálně znevýhodněnými). Doporučeno provést celkovou jednotnou redakci textů, aby umožnil snadnější orientaci veřejnosti.
- Z hlediska lepší srozumitelnosti pro širší veřejnost doporučuje Česká školní inspekce provést jeho důslednou redakci a sjednocení.
- Doplnit oblast vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.
- Školní vzdělávací program není v oblasti struktury v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem pro základní umělecké vzdělávání.

- ČŠI doporučuje zestručnit jednotlivé kapitoly ŠVP ZUV za účelem zvýšení srozumitelnosti dokumentu pro čtenáře.
- Provést inovaci Školního vzdělávacího programu se všemi formálními změnami.
- Zrevidovat obsah ŠVP.
- Ve školním vzdělávacím programu zpracovat výstupy pro jednotlivé ročníky ve výtvarném oboru, literárně-dramatickém oboru a tanečním oboru.

Inspekce ČŠI také mnohdy umožňuje ředitelům navštívených škol opravit dílčí nejasnosti v ŠVP přímo při jejich kontrole školy. V takovém případě do inspekční zprávy uvádí, co bylo napraveno.

- V ŠVP ve Studijním zaměření Přípravného studia všech oborů byly dopracovány výstupy pro oba dva ročníky a v kapitole Hodnocení žáků a vlastní hodnocení školy byla doplněna kritéria jednotlivých hodnotících stupňů.

Výsledky dotazníkového šetření:

1. V jakém kraji se nachází vaše ZUŠ?

Do výzkumného vzorku byly zařazeny školy podle daných kritérií. Z oslovených 38 škol ze 14 krajů České republiky na dotazník zareagovalo 24 ředitelů, tedy 63% dotazovaných. Dotazníkového šetření se přes opakovanou výzvu nezúčastnili ředitelé ZUŠ Olomouckého a Jihočeského kraje.

Graf 2

Zdroj: Výsledky dotazníkového šetření určeného ředitelům ZUŠ.

2. Jak často inovujete ŠVP?

Na tuto otázku 91,67% dotazovaných ředitelů odpovědělo shodně. Školy inovují svůj ŠVP každoročně, pouze dvě školy jsou se stávajícím stavem svého ŠVP spokojeny a neinovují. Odpovědi na tuto otázku jsou důkazem toho, že ŠVP je živý dokument, který aktuálně odráží poznatky, které školám přináší praxe a ačkoli zákon neukládá povinnost inovace ŠVP, školy ve většině případů s každým novým školním rokem svůj ŠVP upravují a inovují.

Graf 3

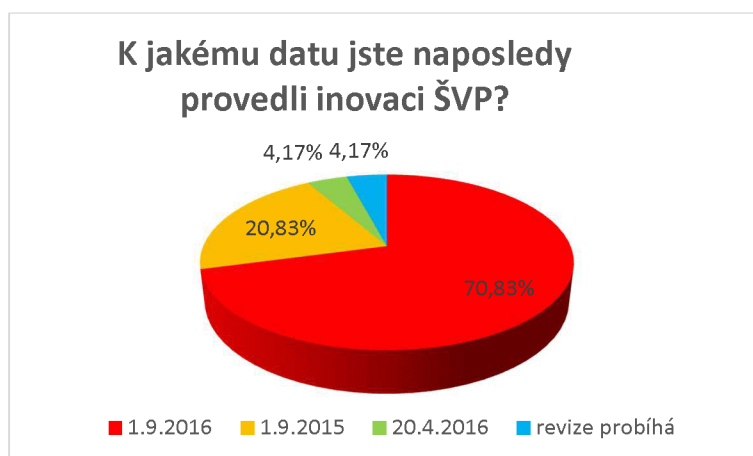

Zdroj: Výsledky dotazníkového šetření určeného ředitelům ZUŠ.

3. K jakému datu jste naposledy provedli inovaci ŠVP?

Na tuto otázku jsem paradoxně obdržela tyto odpovědi. 70,83% škol naposledy inovovalo k 1. září 2016, 20,83% o rok dříve k 1. září 2015. V jedné škole proběhla revize k 1. dubnu 2016 a v jednom případě revize ŠVP právě probíhá. Odpovědi na tuto otázku se neshodují s odpověďmi na otázku předešlou, kde 91,67% ředitelů škol odpovědělo, že inovují každoročně.

Graf 4

Zdroj: Výsledky dotazníkového šetření určeného ředitelům ZUŠ.

4. Co je nejčastější příčinou změn vašeho ŠVP?

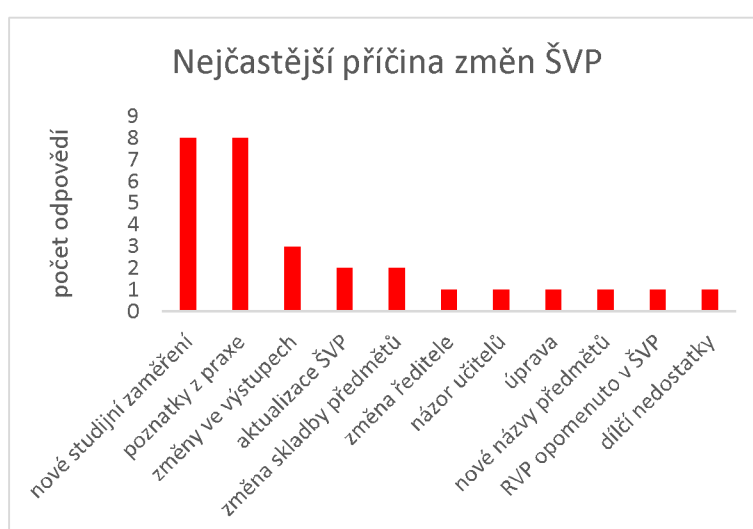
Tato otázka byla v dotazníku otevřená a odpověděl na ni tedy každý z ředitelů vlastními slovy. Uvádím všechny odpovědi, ačkoli jsou některé shodné.

- Úprava náročnosti ročníkových výstupů, změny ve studijním zaměření.
- ŠVP jsem "zdedila" po předchozím řediteli. ŠVP mělo nedostatky v terminologii u některých studijních zaměření i obsahové, u některých studijních zaměření bylo patrná nedůslednost tvůrců, nepřesnost v použité terminologii. Celkově bylo evidentní nepochopení významu vlastního ŠVP pro budoucnost školy. ŠVP začali někteří pedagogové brát vážněji až po návštěvě ČŠI a jejích výtkách. Dalším důvodem změn v ŠVP bylo zahájení činnosti tanečního oboru a v současnosti připravovaná nová studijní zaměření (Počítačová grafika a Elektronické zpracování hudby). Mezi další příčiny drobnějších změn v ŠVP patří také změny vyplývající ze zkušeností z praxe, inspirace novými trendy v metodikách apod.
- Názor učitelů.
- Úprava.
- Rozvoj školy...reakce na aktuální poptávku studijních zaměření.
- Změna skladby vyučovaných předmětů.
- Aktualizace.
- Připomínky pedagogů vycházející z praxe.
- Nová studijní zaměření.
- Výuka nového studijního zaměření (např. hra na kontrabas apod.), úprava učebního plánu na základě praktických poznatků.
- Průběžné změny ve školních výstupech ŠVP.
- Drobnosti, které ukáže až praxe.
- Nové názvy předmětů, příp. jejich časová dotace.
- Snaha lépe pojmenovat podstatné výstupy.
- Praktické dopady ve výuce.
- Nové studijní zaměření, drobné změny ve stávajících studijních zaměření.
- Některé body RVP jsou opomenuty v ŠVP.
- Nové zkušenosti s probíraným učivem.
- Nové studijní zaměření, které zařazujeme do výuky, úprava obsahu vzdělávání v souvislosti s praxí, úprava rozložení vyučovacích hodin v jednotlivých ročnících

vzdělávání -hlavně kolektivní výuky v HO či ostatních oborech, specifikace výuky žáků se SVP či mimořádně nadaných.

- Aktualizace osnov.
- Jeho nedostatky.
- Přidání nového studijního zaměření, drobné úpravy.
- Např. otevření nového studijního zaměření, změna sídla pobočky, vznik nových hudebních těles.
- Aktualizace na základě zkušeností z předešlého ročníku.

Graf 5

Zdroj: Výsledky dotazníkového šetření určeného ředitelům ZUŠ.

V této otázce se nejčastěji ředitelé shodují na odpovědi, která potvrzuje můj první a současně druhý výzkumný předpoklad. Školy inovují své dokumenty ŠVP především na základě zkušeností z praxe a v případě otevření nového studijního zaměření. V jednom případě došlo k inovaci ŠVP na škole při změně ředitele.

5. Došlo ke změnám ŠVP po kontrole ČŠI?

Dokument ŠVP ředitelé a jejich koordinátoři zpracovali přesně podle nařízení RVP ZUV a v 66,67% odpovědí ředitelů škol inspekce ČŠI nenaléhala při své kontrole škol na změny v tomto dokumentu. Zbýlých 33,33% škol provádí v dokumentu ŠVP drobné úpravy po kontrole ČŠI. Tyto odpovědi korespondují s poznatky z analýzy výročních zpráv ČŠI, v kterých inspektoři poukazují spíše na nedostatky související s uvedením dokumentu do praxe, než na formální chyby písemné podoby ŠVP jednotlivých škol.

Graf 6

Zdroj: Výsledky dotazníkového šetření určeného ředitelům ZUŠ.

6. Zpracovává změny ŠVP pověřený pracovník (koordinátor)?

83,33% škol, které se zúčastnily dotazníkového šetření, má svého koordinátora ŠVP. 16,67% škol se bez koordinátora ŠVP obejde. Na samém začátku spuštění ŠVP se snad mohlo zdát, že školy zvládnou vytvořit své ŠVP bez pomoci odborníka, koordinátora. Praxe však ukázala nutnost existence těchto nepostradatelných pomocníků a odborníků na ŠVP.

Graf 7

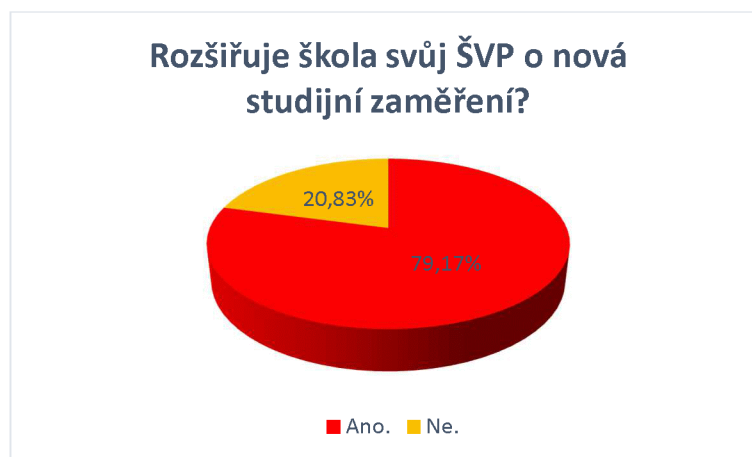

Zdroj: Výsledky dotazníkového šetření určeného ředitelům ZUŠ.

7. Rozšiřuje škola svůj ŠVP o nová studijní zaměření?

K tomu aby se škola rozvíjela a upoutala nejširší vrstvy zájemců o umělecké vzdělání, musí pružně reagovat na jejich měnící se potřeby. 79,17% dotazovaných škol na tuto otázku odpovědělo kladně. Tato příčina inovací ŠVP patřila k nejčastějším v dotazníkovém šetření.

Graf 8

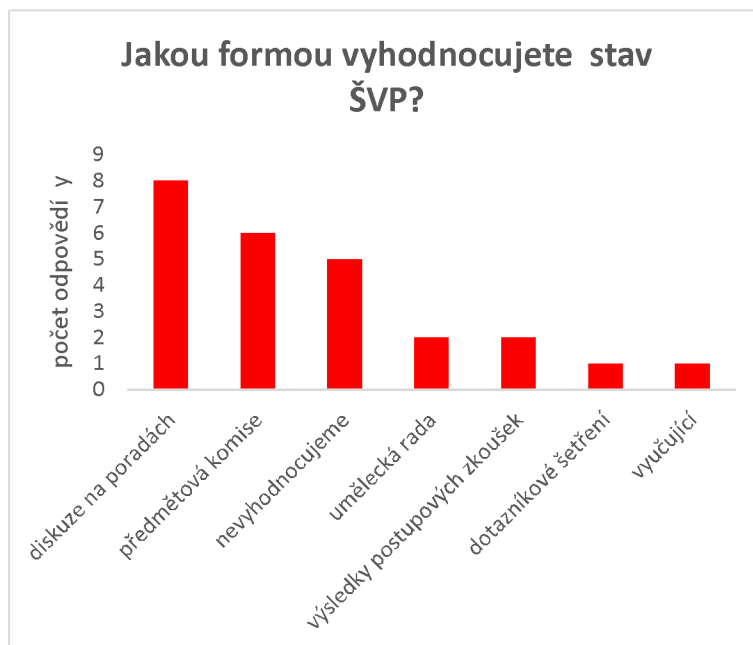
Zdroj: Výsledky dotazníkového šetření určeného ředitelům ZUŠ.

8. Vyhodnocujete na konci školního roku stav vašeho ŠVP ? Uved'te jakou formou.

Téměř pětina ředitelů ve svém dotazníku odpověděla na tuto otázku záporně. Z ostatních odpovědí vyplývá, že ŠVP a jeho vylepšování a přizpůsobování se praxi je stále žhavým tématem jak diskuzí na pedagogických poradách, poradách předmětových komisí či při hodnocení postupových zkoušek, kde jsou většinou nedostatky ŠVP patrné přímo v praxi. Často se stavem ŠVP na školách zabývá umělecká rada. Opět se v mém dotazníku jednalo o otevřenou otázku a uvádím všechny odpovědi ředitelů ZUŠ.

- Ne.
- Na poradě, formou diskuse.
- Diskuze na poradě pedagogů, doporučení předmětových komisí.
- Na poradě.
- Diskuzí, dotazníkovým šetřením.
- Diskuze učitelů.
- Podněty sbírá umělecká rada a vyhodnocuje jejich zapracování.
- Vyhodnocení po závěrečných zkouškách.
- Slovně, na poradě pedagogického sboru nebo umělecké radě.
- Během postupových zkoušek - diskusí v předmětových komisích.
- Probráním na pedagogické poradě.
- Pedagogická rada přednese požadavky vyučujících.
- Předmětové sekce – diskuze.
- Schůzka předmětových komisí.
- Diskusí a předáváním zkušeností v jednotlivých předmětových komisích.
- Dle připomínek kontrol či připomínek vyučujících -optimalizace uvedených požadavků na výuku a praxe, soulad s RVP ZUV atp.
- Připomínky vedoucích oddělení.
- Na základě výsledků postupových zkoušek navrhnou pedagogové případné změny.
- Na poradě pracovního týmu.
- Diskuze na předmětových komisích jednotlivých oborů, či nástrojových skupin.

Graf 9

Zdroj: Výsledky dotazníkového šetření určeného ředitelům ZUŠ.

9. Inovujete svůj ŠVP na základě reflexe vlastní pedagogické činnosti?

Odpovědi na tuto otázku jasně dokazují, že nejčastějším motivem pro inovaci ŠVP je praxe, tedy vlastní pedagogická činnost pedagogů. Myslí si to 87,5% ředitelů, kteří se zúčastnili dotazníkového šetření. Pro zbylých 12,5% ředitelů poznatky z praxe nebyly klíčové pro úpravy ŠVP jejich školy.

Graf 10

Zdroj: Výsledky dotazníkového šetření určeného ředitelům ZUŠ.

10. Cítíte konkurenci ostatních škol ve městě, nebo blízkém okolí?

Vzhledem k tomu, že základních uměleckých škol v České republice je v současné době 490 (dle MŠMT- Rejstřík škol a školských zařízení, [online]), jejich četnost ve městech a obcích je spíše výjimečná. Více těchto umělecky zaměřených škol lze najít jen ve větších krajských městech (do dotazníkového šetření byla zařazena ZUŠ Brno, ZUŠ Hradec Králové, ZUŠ Pardubice) a na území kraje Hlavního města Praha (ZUŠ Praha 6, ZUŠ Praha 7, ZUŠ Praha 8). Přesto pouze jedna škola cítí velmi výrazně tlak a současně obavy z konkurence jiné umělecké školy ve svém okolí. Je to škola nacházející se na území kraje Hlavního města Praha. Na 14 z 24 sledovaných škol, které zareagovaly na dotazník, působí tlak konkurenčního prostředí, ale ohrožení se necítí. Téměř polovina (41,67%) škol konkurenci nemá.

Z dotazníkového šetření dále nevyplývá (otázka č. 2), že školy, které jsou ohroženy konkurencí, častěji inovují svůj ŠVP.

Graf 11

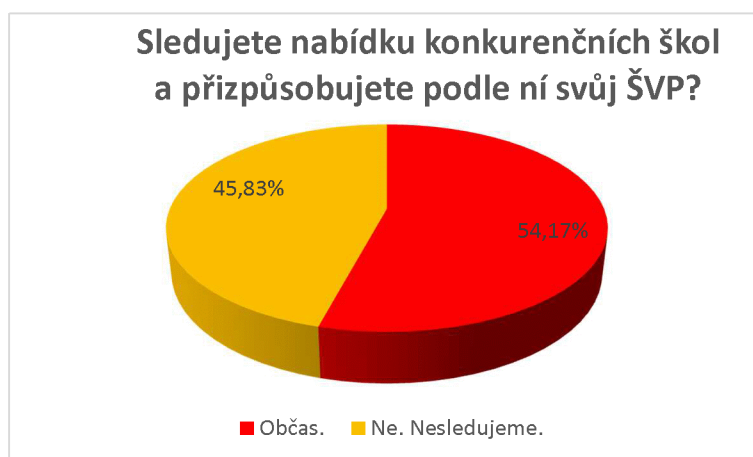

Zdroj: Výsledky dotazníkového šetření určeného ředitelům ZUŠ.

11. Sledujete nabídku konkurenčních škol a přizpůsobujete podle ní svůj ŠVP?

Zhruba polovina ředitelů přiznala, že občas nahlédnou do ŠVP konkurenční školy a připouštějí, že se v něm i inspirují. Druhá polovina se o nabídku škol v jejich okolí nezajímá. Domnívám se, že je správné vědět, v čem se profilují ostatní školy, ověřit si, co jinde funguje, co naopak ne.

Graf 12

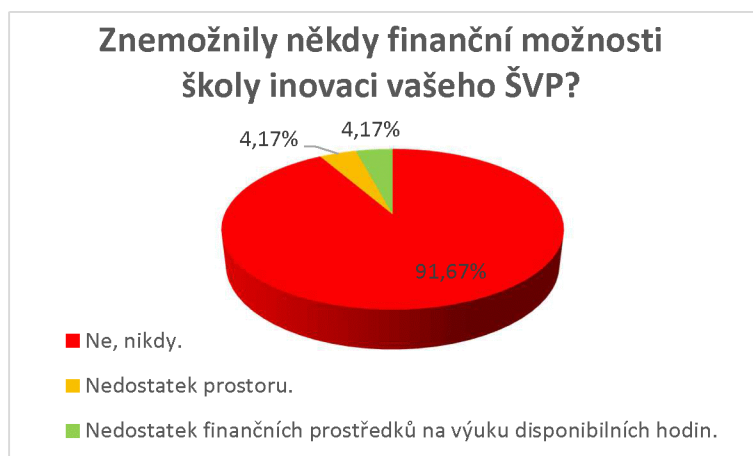

Zdroj: Výsledky dotazníkového šetření určeného ředitelům ZUŠ.

12. Znemožnily někdy finanční možnosti školy inovaci vašeho ŠVP?

Příjemným zjištěním je, že tvorbu ŠVP ani její následné inovace neovlivnil ani v jednom případě finanční nedostatek sledovaných škol. V jednom případě škola nemá dostatek prostoru pro rozšíření své nabídky a s ní spojenou inovaci ŠVP. V jednom případě škola nemá dost finančních prostředků na výuku disponibilních hodin. Všichni ostatní ředitelé, kteří odpovídali v dotazníkovém šetření, nezaznamenali nikdy žádnou překážku, která by jim zabránila v inovaci svého ŠVP.

Graf 13

Zdroj: Výsledky dotazníkového šetření určeného ředitelům ZUŠ.

8.3 Shrnutí výsledků výzkumného šetření

Výzkum jsem prováděla formou kvalitativní obsahové analýzy dokumentů komparativního charakteru. Jednalo se o inspekční zprávy ČŠI sledovaných škol a výroční zprávy ČŠI z let 2012-2016 a dále pak dotazníkové šetření. Na základě provedeného výzkumu jsem došla k výše interpretovaným výsledkům. Informace z šetření měly potvrdit nebo vyvrátit výzkumné předpoklady.

Předpoklad 1

Sledované základní umělecké školy si své ŠVP aktualizují a inovují na základě zpětné vazby založené na reflexi jejich vlastní činnosti.

Z odpovědí na otázku č. 4 a č. 9 jasně vyplývá, že sledované základní umělecké školy ve většině případů inovují své ŠVP na základě reflexe jejich vlastní pedagogické praxe. Tři ředitelé z 24, kteří odpověděli na dotazník však podobu svého ŠVP považují za ideální, dogmatickou a neměnnou.

Výzkumný předpoklad byl potvrzen.

Předpoklad 2

Sledované základní umělecké školy využívají možnost profilace a uspořádání výuky podle měnících se potřeb žáků a školy, jako je například změna ředitele, vznik nových oborů a studijních zaměření.

Na základě výsledků výzkumu, konkrétně z odpovědí na otázku č. 4 a č. 7 jsem došla k závěru, že ředitelům škol jde především o rozvoj školy a s ním spojenou nabídku nových studijních zaměření a oborů. Často inovují samotné názvy předmětů tak, aby zajistili jejich atraktivitu. V jednom případě musel být stávající ŠVP inovován právě kvůli změně ředitele a jeho nespokojenosti s podobou tohoto dokumentu.

Výzkumný předpoklad byl potvrzen.

Předpoklad 3

Sledované základní umělecké školy, které jsou ohroženy konkurenčními školami, přistoupily k tvorbě a následným inovacím svého ŠVP ostražitěji, zodpovědněji a pečlivěji, než školy, které konkurencí nejsou ohroženy.

Přesto, že polovina sledovaných škol vnímá konkurenci ostatních uměleckých škol v jejich blízkém okolí, necítí se být těmito školami přímo ohroženy. ZUŠ paradoxně necítí konkurenci ani v institucích nabízejících širokou nabídku volnočasových aktivit, jako jsou Domy dětí a mládeže a často otvírané výtvarné ateliéry, nebo taneční či baletní studia.

A tak pouze v jednom případě se odrazil tlak konkurence v přístupu ke zpracování ŠVP sledované školy. Ačkoliv se dotázaní ředitelé v polovině případů inspirovali vzdělávacími programy konkurenčních škol, všichni správně pochopili, že ŠVP jejich školy je dokument, který musí být především srozumitelný a odpovídající reálným potřebám školy. Zároveň v případě uměleckých škol se očekává ale i jeho originalita a osobitost.

Výzkumný předpoklad nebyl potvrzen.

9 Závěr

Smyslem mé bakalářské práce bylo rozkrýt problematiku příčin inovací ŠVP na základních uměleckých školách a pojmenovat problémy s tímto procesem spojených. Na základě studia literatury a výzkumného šetření tato práce nastínila, jaké postupy školy při inovacích tohoto dokumentu zvolily a jaké problémy školám tvorba ŠVP přinesla.

Teoretická část práce mapuje vývoj českého základního uměleckého školství v druhé polovině 20. století a to ve dvou etapách - etapě socialistického školství a porevolučního školství. Především se ale zabývá důležitým mezníkem ve vývoji uměleckých škol, a to kurikulární reformou a možnou příčinou změn v kurikulárním dokumentu ŠVP.

Výzkumná část práce se věnuje samotným příčinám změn v ŠVP prostřednictvím výsledků inspekčních zpráv České školní inspekce (ČŠI), výročních zpráv ČŠI a výsledků dotazníkového šetření. Výzkumným vzorkem bakalářské práce byli ředitelé vybraných 38 základních uměleckých škol z celé České republiky, které nabízejí všechny čtyři vzdělávací obory (hudební, výtvarný, taneční a literárně - dramatický) a v kterých byla současně provedena v letech 2014-2017 kontrola ČŠI.

Ředitelé základních uměleckých škol ve většině případů inovují školní vzdělávací programy svých škol každoročně a to se začátkem nového školního roku. Nejčastějším podnětem k inovacím je zavedení nového studijního zaměření, připomínky pedagogů vycházející z pedagogické praxe, drobné změny ve výstupech, v jednom případě změna ředitele školy, úprava. Právě změny ve výstupech byly nejčastějším důvodem připomínek inspektorů ČŠI, kteří přiměli jednu třetinu dotazovaných ředitelů ZUŠ k úpravám ŠVP. Z tohoto stavu je patrné, že ačkoli zákon neukládá povinnost každoroční inovace ŠVP, školy s tímto dokumentem stále pracují a přizpůsobují ho reálným potřebám školy. Také inspekční kontroly ČŠI neustále kladou velký důraz na správnost tohoto dokumentu, jeho zveřejnění a následné aplikování do výuky.

Pozitivní informací je pro mne také zjištění, že téměř všechny ZUŠ, které se zúčastnily výzkumného šetření, mají své koordinátory ŠVP. Domnívám se, že za kvalitou tohoto školního dokumentu musí stát opravdový odborník, někdo, kdo je ochotný vzdělávat se v tomto oboru, porozumět mu a investovat mu svůj čas. Co se možná na začátku reformy mohlo zdát jako zbytečný luxus, praxe vyhodnotila jako nezbytnou potřebu.

Základní umělecké školy jsou součástí systému uměleckého vzdělávání, který je v Evropě zcela ojedinělý. Zmiňované školy zřejmě vnímají svoji jedinečnost i v menším měřítku a to na půdě měst a obcí, v kterých působí. Ředitelé těchto škol v polovině případů připouštějí, že konkurence jiné umělecké školy v jejich blízkosti existuje, ale necítí se být ohroženi. Druhá polovina ředitelů ZUŠ konkurenci vůbec nevnímá a neinspiruje se ani ŠVP jiných uměleckých škol. Ano, svým specifickým zaměřením jsou základní umělecké školy konkurenčně zvýhodněny oproti jiným vzdělávacím institucím, ale to jistě neznamena, že nejsou ohroženy. Je na každé škole, jak vnější hrozby a naopak příležitosti vyhodnotí a jaké strategické cíle si každá škola zvolí, proto, aby byla úspěšná.

Tato závěrečná bakalářská práce by měla posloužit pro hlubší šetření daného tématu. A k zamyšlení by měla přivést hlavně ředitele základních uměleckých škol, kteří mohou inovaci svého školního vzdělávacího programu přijmout jako povinnost, anebo jako výzvu.

10 Seznam použitých zkratk

ČŠI – Česká školní inspekce

DDM – Dům dětí a mládeže

HO – Hudební obor

LDO – Literárně - dramatický obor

LŠU – Lidová škola umění

MŠMT ČR – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

NIDV – Národní institut pro další vzdělávání

NÚV – Národní ústav pro vzdělávání

RVP – Rámcově vzdělávací program

RVP ZUV – Rámcově vzdělávací program základního uměleckého vzdělávání

ŠVP – Školní vzdělávací program

TO – Taneční obor

VO – Výtvarný obor

ZUŠ – Základní umělecká škola

11 Seznam použitých informačních zdrojů

Odborná literatura

GREGOR, Vladimír a SEDLICKÝ, Tibor. *Dějiny hudební výchovy v českých zemích a na Slovensku*. 2. vyd. Praha : Comenium Musicum, 1990. ISBN 807058131X.

HARVAŘÍK, Josef. *Lidové školy umění*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n.p., 1969. ISBN 14-895-69.

LHOTKOVÁ, I., TROJAN, V., KITZBERGER, J. *Kompetence řídicích pracovníků ve školství*. 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2012. ISBN 978-80-7357-899-2.

Ottův slovník naučný: Ilustrovaná encyklopedie obecných znalostí. Umění. Praha : J. Otto, 1888-1909. 26. sv.

PRŮCHA, Jan (ed.) *Pedagogická encyklopedie*. Praha : Portál, s.r.o., 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.

TROJAN, Václav. *Pedagogický proces a jeho řízení*. Praha : Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-539-9.

KRČKOVÁ, Stanislava a STÁREK, Jiří. *Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání*. Praha : VÚP, 2010. ISBN 978-80-87000-37-3.

VÚP. *Učební osnovy*. Hudební obor lidových škol umění. Praha : SPN n. p., 1986.

LISNER, Luboš et al. *Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů v základním uměleckém vzdělávání*. VÚP, 2010. [cit. 2017-02-25]. ISBN 978-80-87000-38-0.

Legislativní dokumenty

Zákon č. 186/1960 Sb., o soustavě výchovy a vzdělávání (školský zákon). **In:** *Sbírka zákonů*. 15.12.1960.

Zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol. **In:** *Sbírka zákonů*. 22.3.1984.

Zákon č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství. **In:** *Sbírka zákonů*. 13.12.1990.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) **In:** *Sbírka zákonů* 24.9.2004.

Výroční zprávy ČŠI

ZATLOUKAL, Tomáš. Česká školní inspekce. *Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2012/2013*. Praha : ČŠI, 2013 [cit. 17.1.2017]. Dostupné z: http://www.csicr.cz/html/VZCSI2012_2013/flipviewerxpress.html

ZATLOUKAL, Tomáš. Česká školní inspekce. *Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2013/2014*. Praha : ČŠI, 2014 [cit. 17.1.2017]. ISBN 978-80-905632-7-8. Dostupné z: http://www.csicr.cz/html/VZCSI2013_2014/flipviewerxpress.html

ZATLOUKAL, Tomáš. Česká školní inspekce. *Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2014/2015*. Praha : ČŠI, 2015 [cit. 17.1.2017]. ISBN 80-88087-06-9. Dostupné z: <http://www.csicr.cz/html/VZ2014-15v2/flipviewerxpress.html>

ZATLOUKAL, Tomáš. Česká školní inspekce. *Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2015/2016*. Praha : ČŠI, 2016 [cit. 17.1.2017]. ISBN 978-80-88087-09-0. Dostupné z: http://www.csicr.cz/html/VZCSI2015_2016/flipviewerxpress.html

Webové stránky

Česká školní inspekce – Registr inspekčních zpráv [online]. Česká školní inspekce, 2016 [cit. 30.1.2017]. Dostupné z: <http://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Inspekcnizpravy>

Poradenství a konzultace pro umělecké školy. Mg.A. Libor Buchta [online]. Webnode, 2012-2013 [cit. 30.1.2017]. Dostupné z: <http://www.konzultacebuchta.cz/>

Rejstřík škol a školských zařízení [online]. Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy [cit. 20.11.2016]. Dostupné z: <http://rejskol.msmt.cz/>

Online dokumenty

KUČERA, Radoslav. Názory učitelů na realizaci kurikulární reformy. **In:** *Sborník příspěvků ze závěrečné konference projektu Kurikulum S.* [online]. Praha : NÚV, 2012 [cit. 17.1.2017]. ISBN: 978-80-87063-54-5. Dostupné z: http://www.nuov.cz/uploads/KURIKULUM/sbornik_na_web_s_prokliky.pdf

MORKES, František. Přes ŠVP za ŠVP – Nepříjemná povinnost, nebo nabízená šance? **In:** *Moderní vyučování : časopis na podporu rozvoje škol.* [online]. Kladno : Aisis, Roč. VIII č. 3/2009, str. 21 [cit. 17.4.2017]. ISSN 1211-6858. Dostupné z: <http://www.modernivyucovani.cz/svp032009/>

MŠMT. Zpráva o vývoji českého školství od listopadu 1989. **In:** *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. Praha : 2010 [cit. 25.2.2017]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/10376/>

STÁREK, Jiří. Reforma v ZUŠ je víc než jen příležitost udělat si školu podle svého. **In:** *Řízení školy – Speciál pro ZUŠ* [online]. Praha : VÚP, Roč. I, č.1/2011, str.4-7 [cit. 17.1.2017]. Dostupné z: <http://www.eurohudebka.cz/data/special1.2011.pdf>

VÚP. Tvorba ŠVP. In: *Metodický portál RVP* [online]. Praha : VÚP, 2009 [cit. 30.1.2017]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/G/6671/odpovedi-tvorba-svp.html/>

ZEMAN, Václav et al. *Reforma školství v České republice* [online]. Praha : BCS, 2006 [cit. 24.2.2017]. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/uploads/file/1364590232-reforma%20%C5%A1kolstv%C3%AD%20v%20CR.pdf>

Kvalifikační práce

KARPJUKOVÁ, Alena. *Školní vzdělávací program a ZUŠ*, 2015. Diplomová práce. Pedagogická fakulta. Katedry hudební výchovy. Vedoucí práce MgA. Vít Gregor, Ph.D. Dostupné v PDF z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/149406/>

KARPJUKOVÁ, Alena. *Tvorba ŠVP na pilotní ZUŠ*, 2012. Bakalářská práce. Pedagogická fakulta. Katedra hudební výchovy. Vedoucí práce MgA. Vít Gregor, Ph.D. Dostupné v PDF z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/107796/>

Inspekční zprávy

ZUŠ Josefa Suka, Benešov	Čj. ČŠIS-2803/14-S
ZUŠ Blansko	Čj. ČŠIB-389/15-B
ZUŠ Bojkovice	Čj. ČŠIZ-831/15-Z
ZUŠ Brno, Charbulova	Čj. ČŠIB-242/14-B
ZUŠ Český Krumlov	Čj. ČŠIC-630/16-C
ZUŠ Jindřicha Jindřicha, Domažlice	Čj. ČŠIP-695/16-P
ZUŠ Leoše Janáčka, Havířov	Čj. ČŠIT-1514/16-T
ZUŠ Střezina, Hradec Králové	Čj. ČŠIH-185/15-H
ZUŠ Jindřicha Jindřicha, Cheb	Čj. ČŠIK-174/15-K
ZUŠ Chodov	Čj. ČŠIK-84/14-K
ZUŠ Chrudim	Čj. ČŠIE-192/16-E
ZUŠ J.V.Stamice, Havlíčkův Brod	Čj. ČŠIJ-1053/16-J
ZUŠ Jablonec nad Nisou	Čj. ČŠIL-32/14-L
ZUŠ Vítězslava Nováka, Jindřichův Hradec	Čj. ČŠIC-143/16-C
ZUŠ Bedřicha Smetany, Karviná – Mizerov	Čj. ČŠIT-281/14-T
ZUŠ Krnov	Čj. ČŠIT-219/14-T
ZUŠ Ledec nad Sázavou	Čj. ČŠIJ-508/15-J
ZUŠ Litoměřice	Čj. ČŠIU-1506/15-U
ZUŠ Lomnice nad Popelkou	Čj. ČŠIL-577/15-L
ZUŠ Most	Čj. ČŠIU-892/16-U
ZUŠ Náchod	Čj. ČŠIT-1790/16-T
ZUŠ Ostrov, Karlovy Vary	Čj. ČŠIT-379/15-T
ZUŠ Pardubice- Polabiny	Čj. ČŠIE-9/17-E
ZUŠ Pelhřimov	Čj. ČŠIJ-1001/16-J
ZUŠ Plumlov	Čj. ČŠIM-77/14-M
ZUŠ Jana Hanuše, Praha 6	Čj. ČŠIA-3203/16-A
ZUŠ Praha 7, Šimáčkova	Čj. ČŠIA-2364/15-A
ZUŠ Praha 8, Klapkova	Čj. ČŠIA-2955/16-A
ZUŠ Antonína Dvořáka, Příbram III	Čj. ČŠIS-2207/15-S
ZUŠ Rakovník	Čj. ČŠIS-830/14-S
ZUŠ Rokycany	Čj. ČŠIP-480/15-P
ZUŠ Semily	Čj. ČŠIL-625/14-L
ZUŠ Tachov	Čj. ČŠIP-336/16-P
ZUŠ Trutnov	Čj. ČŠIH-746/15-H
ZUŠ Uherské Hradiště	Čj. ČŠIZ-412/14-Z
ZUŠ Jaroslava Kociana, Ústí nad Orlicí	Čj. ČŠIE-952/15-E
ZUŠ Znojmo	Čj. ČŠIB-775/16-B
ZUŠ Žatec	Čj. ČŠIU-1777/15-U